

RapportDatum
2022-09-30Dnr
KFM 19917-2022**Redovisning av regeringsuppdraget Kartläggning av hur Kronofogdemyndigheten används som brottsverktyg (Fi2022/00714)****1 Sammanfattning**

Under de senaste verksamhetsåren har Kronofogdemyndigheten (Kronofogden) med hjälp av tillfälliga medel byggt upp och förbättrat förmågan att identifiera, förebygga och motverka brottslighet. Det har inneburit att myndigheten påtagligt kunnat öka såväl kvaliteten som omfattningen i arbetet med att motverka och förebygga brott.

Vi har analyserat risker, utvecklat kompetens, rutiner och tillvägagångssätt för det brottsförebyggande arbetet inom myndighetens samtliga kärnprocesser. Arbetet har lett till förbättringar som har kunnat införlivas i den löpande verksamheten.

Ovannämnda åtgärder har minskat risken för att Kronofogden används som brottsverktyg, även om den totala omfattningen är svår att bedöma.

2 Regeringens uppdrag

Kronofogden har i regleringsbrevet för 2022¹ fått i uppdrag att kartlägga hur myndigheten används som brottsverktyg.

I uppdraget anges att Kronofogden har konstaterat att myndigheten används i brottslig verksamhet för att fastställa, driva in och sanera oriktiga fordringar. Kronofogden får därför i uppdrag att göra en kartläggning av sina verksamheter för att bedöma i vilken omfattning brottslighet kan ligga bakom de ärenden som initieras hos myndigheten. I uppdraget ingår att analysera vilka tillvägagångssätt som används och ange vilka resultat myndighetens åtgärder hittills gett för att stävja sådana tillvägagångssätt.

Kronofogden ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Finansdepartementet) senast den 1 oktober 2022.

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Kronofogdemyndigheten, Fi2022/00714.

3 Kronofogden som brottsverktyg och våra åtgärder

3.1 Summarisk process

För många är den summariska processen den första kontakten med Kronofogden. Här fastställer vi krav som riktas mot fysiska och juridiska personer genom att utfärda ett s.k. betalningsföreläggande. Varje år handläggs ca 1,2 miljoner sådana ärenden.

Det förekommer att den som ansöker om betalningsföreläggande avsiktligt anger en osann faktura eller fiktiv skuld som grund för kravet. Syftet är att få ett falskt krav fastställt rättsligt som ett led i ett brottsligt förfarande.

I den summariska processen finns inte något krav på att förete bevis på kravets riktighet utan processen bygger på att den som påstås vara betalningsskyldig invänder om kravet är oriktigt. Om denne inte uppmärksammar att ett krav är oriktigt, finns det därför en risk att det utmynnar i ett utslag om betalningsföreläggande. Utslaget kan i nästa steg läggas till grund för utmätning och drivas in. På detta sätt kan ett bedrägeri genomföras.

Det finns också en risk att parterna i den summariska processen i maskopi med varandra ansöker om betalningsföreläggande för ett fiktivt krav. Genom att få kravet rättsligt fastställt kan i nästa steg ske en betalning via Kronofogdens indrivnings- och verkställighetsprocess. På det sättet kan penningtvätt av brottsvinster eller svarta inkomster genomföras.

Ett konkret exempel på vårt arbete mot bedrägerier rör en enskild aktör som satte i system att använda Kronofogden för att få betalt för fiktiva krav. Kronofogden har systematiskt vägrat att fastställa, driva in eller sanera dessa krav och har polisanmält agerandet. I juni i år dömdes aktören till fyra års fängelse för grovt bedrägeri. Domen är överklagad men sänder en viktig signal till andra att den här typen av agerande får konsekvenser.

Genom utvecklade arbetssätt arbetar vi för att förebygga att fiktiva krav fastställs. Den främsta förebyggande åtgärd som vidtagits är att grunden för fordran ska anges på ett tydligare sätt i ansökan om betalningsföreläggande. Härigenom kan många bedrägeriförsök förhindras. Vi uppmärksammar i större utsträckning brister i ansökningarna och behandlar självmant en ansökan som bestridd i de fall vi misstänker att kravet saknar grund. I dag sker allt sådant granskande arbete manuellt. För att på ett träffsäkert sätt kunna löpande upptäcka och stoppa de ansökningar om betalningsföreläggande som kan misstänkas vara ett led i brottslig verksamhet krävs utvecklade digitala möjligheter.

Under 2021 bedömde Kronofogden efter granskning att 963 ansökningar om betalningsföreläggande från 24 företag saknade grund. Det totala kapitalvärdet uppgick till 26,2 miljoner kronor.

Motsvarande siffror under 2022, januari till augusti, är 515 ansökningar om betalningsföreläggande med ett sammanlagt kapitalvärde om 10 miljoner kronor.

3.2 Verkställighet och indrivning

Kronofogden driver in skulder genom utmätning av lön och annan egendom. När vi arbetar med att driva in en skuld kallas det för verkställighet. I Kronofogdens utsöknings- och indrivningsdatabas finns drygt 450 000 skuldsatta personer och företag.

Myndigheten hanterar ett mycket stort antal in- och utbetalningar varje år. I betalningsflödet, som till stor del hanteras maskinellt, matchas inbetalningen mot den person och skuld som ska betalas. Det förekommer sannolikt penningtvätt i Kronofogdens verksamhet genom att skulder hos Kronofogden betalas med pengar från den svarta ekonomin, antingen kontant eller via bank. Skulden som betalas kan vara riktig eller fiktiv.

Myndigheten har genomfört en riskanalys och utrett penningtvättsmotverkande åtgärder inom alla processer i syfte att stärka vår förmåga att motverka penningtvätt. Risker har omhändertagits i handböcker och anvisningar för våra processer. En penningtvättsstrateg har anställts som leder ett nystartat internt nätverk för att motverka risker för penningtvätt. Samtliga medarbetare kommer att få utbildning om penningtvätt.

För att motverka penningtvätt vid kontanta betalningar begär vi namn, identitetshandling och vid behov fullmakt från den som vill göra en kontant inbetalning till Kronofogden, om personen är okänd för myndigheten. Vidare begär vi i ökad utsträckning att besök bokas.

Att pengar finns på eller överförs från ett bankkonto är ingen garanti för att de är legitima. Vad avser misstänkta inbetalningar som kommer in via banköverföring undersöker vi möjligheterna att på ett mer systematiskt sätt upptäcka dessa. Kronofogden genomför f.n. en förstudie om ett utvecklat och samlat betalflöde med större möjligheter till automatiserade kontroller och möjligheter att säkerställa identiteten hos såväl inbetalare som mottagare.

Kronofogden anmäler misstänkta fall av penningtvätt till Finanspolisen. År 2021 och hittills under 2022 har vi anmält 64 respektive 37 sådana fall av misstänkt penningtvätt. Kronofogden har inlett ett närmare samarbete med Finanspolisen för att lämna fler misstankerapporter och kommer att anmäla dem digitalt för en effektivare hantering.

3.3 Skuldsanering

En skuldsanering innebär att den som är svårt skuldsatt under vissa förutsättningar kan slippa betala hela eller delar av sina skulder. Ett av grundkraven är att personen inte kan betala sina skulder inom överskådlig tid. Det ska också vara skäligt att få skuldsanering. Cirka 30 000 personer ansöker om skuldsanering per år.

Det förekommer att fiktiva skulder anmäls i ett skuldsaneringsärende i syfte att få del av de betalningar som en skuldsatt gör under tiden skuldsaneringen pågår. Vi har infört rutiner för att förhindra att fiktiva skulder blir en del av ett skuldsaneringsbeslut och tas med i den skuldsattes betalplan.

Det förekommer också att enskilda med aktiv koppling till organiserad brottslighet ansöker om skuldsanering. Ett syfte med detta kan vara att dessa personer sedan ska användas som s.k. målvakter. Kronofogden har tagit fram nya rutiner för att förhindra att skuldsanering felaktigt beviljas i dessa fall. Kronofogdens utredningar inför beslut om skuldsanering har utvecklats genom att vi nu löpande identifierar skulder med koppling till organiserad brottslighet eller brott mot välfärdssystemet.

Under 2021 avslag vi 140 ansökningar om skuldsanering uppgående till ett totalt värde av cirka 599 miljoner kronor där det fanns indikatorer som kunde tyda på en koppling till organiserad brottslighet. Under 2022 har vi under perioden januari till augusti avslagit 135 ansökningar med ett totalt värde om 306 miljoner kr.

3.4 Arbetet med att förebygga och motverka brott fortsätter

Kronofogden avser att samordna och integrera arbetet mot brott tydligare i den löpande verksamheten. Det ställer framförallt krav på enhetliga och delvis nya arbetssätt. Vidare krävs en höjd kunskapsnivå bland medarbetare och chefer.

Arbetssätten behöver kompletteras med mer utvecklade digitala verktyg. Kronofogden behöver en förmåga att med stöd av digitala verktyg och automatisering maskinellt kunna identifiera och hantera misstänkta transaktioner. Vi behöver vidare kunna använda maskinellt importerad data från andra myndigheter för att identifiera oseriösa företag.

Den digitala utvecklingen kommer att främja vårt arbete med att motverka och förebygga ekonomisk brottslighet, inte minst vad gäller penningtvätt.

Myndigheten utvecklar sina it-system kontinuerligt men med befintliga ramar kommer utvecklingen av arbetet mot brott att ta längre tid än vi skulle önska.